

DOI: 10.5281/zenodo.1240928

УДК 354:378:005.6

Мороз С. А., к.держ.упр., ННВЦ НУЦЗУ, м. Харків

*Moroz S., Ph.D of Public Administration, Senior Research Officer
of Training Research and Production Center, National University of Civil
Protection of Ukraine, Kharkiv*

ПОТЕНЦІАЛИ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ РЕЙТИНГІВ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ: МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ

THE POTENTIALS OF UNIVERSITY RATINGS IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION: POSSIBILITIES AND LIMITATIONS OF USAGE

Обґрунтовано місце та роль університетських рейтингів в системі державного управління якістю вищої освіти. Стаття містить результати критичного переосмислення можливості використання університетських рейтингів для інформаційного забезпечення процесу прийняття державно-управлінських рішень. Крім того, в статті визначено вади інструментарію рейтингів та обґрунтовано напрями вдосконалення практики їх використання.

Ключові слова: вища освіта; університетський рейтинг; державне управління якістю вищої освіти; недосконалість рейтингу як інструменту; експертна оцінка; державна політика у сфері вищої освіти.

The place and role of university ratings in the system of public administration of higher education quality was substantiated. The article contains the results of a critical rethinking of the possibility of using university rankings for informational support of the process of taking public administrative decisions. In addition, the article defines the shortcomings of the rating tools and substantiates the directions of improving the practice of their use.

Keywords: higher education; university rating; public administration of higher education quality; imperfection of rating as an instrument; experts' evaluation; state policy in the sphere of higher education.

Постановка проблеми. Європейські та світові стандарти якості були визначені фахівцями Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти на рівні однієї з ключових цінностей вищої освіти [3]. Використання потенціалів цієї цінності для системи вищої освіти України передбачає імплементацію загальноприйнятих норм міжнародних стандартів якості до вітчизняної системи менеджменту якості вищої освіти. Проблематика приско-

рення інтеграції системи вищої освіти України до європейського освітнього середовища та необхідність адоптації вітчизняної системи управління якістю вищої освіти до норм міжнародних стандартів якості, постійно перебувають у фокусі професійної уваги суб'єктів державного управління. Відповідна проблематика, у тому чи іншому контексті позиціонування свого складного та багаторівневого змісту набула свого розвитку під час розширеного засідання Колегії МОН «Пріоритетні напрямки змін у вищій освіті на 2018-2019 рр.». Під час роботи комунікативного заходу Міністр освіти і науки України Л.М. Гриневич визначила проблематику інтеграції змісту та системи вищої освіти України до європейського простору вищої освіти на рівні одного з пріоритетів державної політики у цій сфері. Реалізацію цього напрямку державної політики неможливо уявити без імплементації стандартів міжнародних норм до вітчизняної системи забезпечення якості вищої освіти [4].

Інтегрування вітчизняної системи вищої освіти до європейського освітньо-наукового середовища неможливо уявити без її порівняння з кращими світовими зразками. За дослідженнями фахівців, відповідне порівняння може здійснюватись в контексті змісту міжнародних університетських рейтингів.

Проблематика аналізу рівня розвитку об'єкту наукової уваги (об'єкту державного управління) може бути розкрита через призму змісту існуючих методик оцінювання відповідного феномену. Наше припущення пов'язано насамперед з тим фактом, що логіка розбудови методології будь-якої з методик оцінювання обов'язково пов'язана з визначенням найбільш критичних (біфуркаційних) характеристик об'єкту оцінювання. Цілком очевидно, що методика оцінювання, як правило, акцентує увагу на найбільш значущих, з точки зору авторів відповідної методики, факторах оцінювання рівня розвитку об'єкту експертної уваги, а отже прийняття їх у якості найбільш значущих детермінант є не лише виправданим, а й обов'язковим кроком дослідника. Разом з тим, слід розуміти той факт, що академічна дискусія навколо місця та ролі університетських рейтингів в системі забезпечення якості вищої освіти не лише не втратила своєї актуальності, а і набула нового розвитку свого складного та багатогранного змісту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика якості вищої освіти, у тому числі і в контексті її віддзеркалення у межах міжнародних рейтингів, була розглянута в роботах Л.П. Валенкевича, В.В. Вітлінського, Ю.М. Воробйова, М.Р. Гжегоцького, О.Г. Дубінського, М.З. Згуровського, А.В. Кайдалової, С.В. Курбатова, Р.Б. Лесика, Т.М. Олендр, Л.І. Остапюк, О.В. Фінкільштейна, О.П. Яворівського та інших вчених. Серед зарубіжних дослідників слід звернути увагу на результати наукових пошуків Ф. Алтбаха, Н. Ван Дайк, Д. Джоббінс, Дж. О. Дугласа, Н.К. Лю, А. Маккорміка, С. Маргінсона, Дж. Салмі, К. Соха, Г. Федеркейля, І. Чен, Х. Хезелкорн, Р. Тукушіяна, У. Течлера та інших дослідників. У контексті предметно-об'єктного спрямування державно-управлінської науки

проблематика якості вищої освіти набула свого розвитку у роботах В.Д. Бакуменка, М.М. Білинської, Л.А. Гаєвської, Н.Г. Діденко, С.М. Домбровської, О.М. Іваницької, В.М. Лобаса, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, С.В. Майбороди, В.Я. Малиновського, В.М. Мороза, Н.Р. Нижник, В.М. Огаренка, В.П. Садкового, С.М. Серьогіна, В.І. Токаревої, Ю.П. Шарова, С.О. Шевченка та інших дослідників. Окремі аспекти прояву проблематики державного управління якістю вищої освіти в цілому та особливості її вимірювання у межах міжнародних рейтингів були нами розглянуті у межах наших попередніх публікацій [7, 8, 14].

Не дивлячись на достатній рівень теоретико-методологічного опрацювання проблематики якості вищої освіти, окремі напрями позиціонування її складного та багатогранного змісту все ще залишаються відкритими для подальших наукових пошуків. У межах цієї наукової публікації ми звернемо уваги на потенціали рейтингів як одного з інструментів забезпечення якості вищої освіти в системі державного управління освітянською сферою.

Постановка завдання. У межах цієї публікації ми ставимо за мету з'ясувати місце та роль університетських рейтингів в системі державного управління якістю вищої освіти, а також визначити обмеженість (вади) відповідного інструментарію в системі механізмів державного управління.

Виклад основного матеріалу. На переконання С.В. Курбатова університетські рейтинги можуть біти розглянуті на рівні механізму оцінювання якості знань, навчального процесу та рівня організації дослідницької діяльності [5]. Ми погоджуємося з думкою вченого, хоча рейтинг сам по собі, без його деталізації через призму конкретних критеріїв та індикаторів, а також методології обґрунтування їх змісту та методики розрахунку, не лише не може, а і не повинен використовуватись у якості предмету відповідного аналізу. Цілком очевидно, що якість (корисність) того чи іншого рейтингу обумовлюється його здатністю до віддзеркалення рівня розвитку предмету безпосередньої уваги. У самому спрощеному вигляді під рейтингом розуміють проранжовану відповідно до заздалегідь визначеного критерію та впорядковану сукупність обраних для порівняння об'єктів. Місце розташування певного об'єкту у рейтингу, як правило, відображує успішність його позиціонування у порівнянні з іншими включеними до рейтингу об'єктів. Термін «рейтинг» у перекладі з англійської подається як оцінка та (або) визначення вартості. За результатами аналізу наукової літератури можемо концептуалізувати тлумачення змісту категорії «рейтинг» за таким напрямами: рейтинг як метод проведення експертизи стану (рівня) розвитку об'єкту; рейтинг як проведена за єдиною методикою комплексна оцінка порівняно однорідних об'єктів; рейтинг як показник успішності об'єкту у порівнянні з подібними об'єктами тощо.

Слід розуміти, що опрацювання рейтингу соціальних об'єктів, до яких ми відносимо у тому числі й університети, має свої особливості, адже на відміну від рейтингу спортивних досягнень, у межах якого вимірюється ціл-

ком конкретний результат діяльності спортсмена, при вимірі (оцінюванні) характеристик соціального об'єкту, увага експерта зосереджується не стільки на об'єктивних характеристиках, хоча безумовно значущість їх виміру для підсумкової оцінки є безперечною, скільки на суб'єктивних думках експертів які були залучені до процедур складання рейтингу. Іншими словами, метод опитування стає основним для складання рейтингу об'єктів соціального, політичного, культурного тощо спрямування. Складність опрацювання рейтингів соціальних об'єктів в цілому, та безпосередньо рейтингів ВНЗ, полягає не лише в необхідності визначення (з'ясування) ключових для надання характеристики об'єкту критеріїв оцінювання, адже це питання в цілому було вирішено у межах методик складання міжнародних університетських рейтингів, а у тому числі й у підборі експертів для відповідного оцінювання. Крім того, певні складнощі у складанні рейтингів, особливо по відношенню до ранжування соціальних об'єктів, розкриваються через відповідність реальності рейтингових та експертних оцінок. За дослідженнями М.М. Олексієнко саме ця проблема останнім часом досягла міжнародного рівня. На думку вченого, вплив цієї проблеми на підсумкову оцінку рівня розвитку (успішності) соціального об'єкта загострюється суб'єктно-об'єктним спрямуванням фінансового стимулювання рейтингового процесу, адже «зовсім не однаково, хто саме платить за вироблену інформацію, хто саме стимулює інформаційну прозорість відповідної діяльності та рівень його зацікавленості в достовірному результаті» [1, с. 2].

Рейтинги оцінювання якості освітніх послуг у сфері вищої освіти орієнтовані, з одного боку, на споживачів результатів функціонування системи вищої освіти (абітурієнти, студенти, роботодавці тощо – в контексті можливості використання професійних знань для задоволення певних потреб), а з іншого – на замовників відповідної послуги (держава, суспільство – в частині контролю за ефективністю використання тієї частки державного бюджету, яка спрямована на фінансове забезпечення державного замовлення на підготовку спеціалістів з вищою освітою). Кожен з цих суб'єктів, за умови дотримання певних умов, може позиціонувати на рівні експерта якості вищої освіти. Наприклад, на думку учасників круглого столу «Реформа вищої освіти: погляд студентів та експертів» (організатор заходу – Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва; Експертна група «Юкрейніансоціолоджі сервіс») залучення студентів до оцінювання якості надання освітніх послуг є не лише важливим кроком у з'ясуванні рівня задоволеності клієнтів якістю формування їх трудових можливостей, а і необхідною умовою для ефективного функціонування системи контролю якості вищої освіти. До речі, Л.М. Гриневич, яка приймала участь у комунікативному заході ще у статусі голова Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, звернула увагу на суттєве підвищення рівня відповідальності тих студентів які були залучені до оцінювання якості вищої освіти на рівні експерта [9]. На підтвердження виправданості кроку залучення студентів до процесу оціню-

вання якості вищої освіти свідчить факт проведення загальнонаціонального опитування студентів (05-12 березня 2015 р.).

Роботодавці (професійні об'єднання роботодавців; професійні асоціації), є одним з найбільш зацікавлених у якості вищої освіти суб'єктів, адже саме від рівня підготовки фахівців (випускників ВНЗ) у кінцевому випадку власне і залежить конкурентоспроможність організації. Використання роботодавців у якості експертів з оцінювання якості вищої освіти також не є принципово новим напрямом в організації відповідного процесу. Наприклад, результати проведеного фахівцями Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності дослідження «Досвід працевлаштування випускників вищих навчальних закладів: погляд випускників та роботодавців» (2007-2012 рр.) свідчать про необхідність залучення роботодавців не лише до оцінювання якості вищої освіти, а у тому числі і до формування її змісту [10]. Цікаво, що у межах згаданого вище дослідження акцентується увагу на ролі ВНЗ у забезпеченні якості вищої освіти. В цілому, ми погоджуємося з такою думкою, хоча у межах однієї з попередніх наших публікацій ми звернули увагу на суперечностях які існують на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності [6].

Складність відбору експертів, так само як і узгодження їх думок у межах підсумкової експертної оцінки, не є єдиною детермінантою впливу на якість складання рейтингу. На переконання О. Хезелкорн, останнім часом відбувається спотворення сутності рейтингу як механізму отримання об'єктивної інформації та інструменту оцінки ефективності професійної діяльності ВНЗ. Все далі частіше рейтинг перетворюється на своєрідні перегони, але не за якістю вищої освіти, тобто того інституціонального феномену (одного з результатів функціонування ВНЗ), який від самого початку було закладено до мети проведення відповідного оцінювання, а за «репутацією з відчутним геополітичним присмаком» [13, с. 4–5], яка сама по собі є похідним від основного продукту. Цікаво, що на початку ХХ ст. результати оцінювання якості університетської освіти взагалі не сприймалися науковою спільнотою на рівні інструментарію для отримання об'єктивної інформації, в той час як в середині 80-х років минулого століття, рейтинги стають не лише джерелом отримання інформації, а й інструментом впливу на поведінку ВНЗ. Іншими словами, використання рейтингів для оцінювання якості вищої освіти містить загрозу, як безпосередньо для неї самої, так і для університетської автономії.

Сьогодні, у межах не лише вітчизняної практики функціонування системи вищої освіти, «перегони за репутацією» домінують над «перегонами за якістю», тобто адміністрація ВНЗ зосереджує свою роботу не на безпосередньому впливі на детермінанти якості вищої освіти, а на її показниках. Відкритість змісту методології оцінювання університетів дозволяє суб'єктам управління не лише визначити напрями вдосконалення системи забезпечення якості вищої освіти як на університетському так і на національному рівнях,

що само пособі є вкрай важливим результатом рейтингу, а і пристосуватися під критерії конкретного рейтингу. На думку Є.В. Балацького, «рейтинги перетворюються у самодостатній феномен, який спотворює природні стратегії ВНЗ. Отже, рейтинги втрачають свою «чистоту» і перетворюються на деструктивний інструмент впливу на університети» [2, с. 127]. Безумовно, такий підхід також може забезпечити бажану рефлексію з боку системи якості вищої освіти, причому часовий лаг з моменту впливу суб'єктів управління до моменту зміни якостей об'єкту управління, як правило, не буде значним. Разом з тим, вплив на результати (наслідки), а не на причини (природу) їх отримання, на наше переконання, не сприятиме підвищенню якості вищої освіти. Наведений феномен свого часу став предметом дослідження Д.Т. Кемпбелла, який звернув увагу на негативні наслідки методів тестування та ранжування в системі освіти США. На переконання вченого, результати ранжування досягнень суб'єктів та об'єктів навчального процесу (у дослідженнях Д.Т. Кемпбелла це вситилі та учні загальноосвітніх шкіл), є цінною інформацією про рівень розвитку системи освіти, але лише за тієї умови коли об'єктом уваги експертів стає рівень розвитку загальних досягнень учасників освітньої комунікації. За умови зосередженні уваги суб'єктів оцінювання безпосередньо на конкретних результатах навчального процесу, які у свою чергу розглядаються на рівні мети отримання освіти, експертиза втрачає свою індикативну цінність та спотворює саму ідею її проведення [11].

Приймаючи до уваги вище наведене та екстраполюючи думку Д.Т. Кемпбелла на рівень університетської освіти, а саме на проблематику оцінювання її якості, можемо стверджувати, що рейтинги успішності університетів лише тоді будуть приносити користь споживачам їх результатів, коли методика отримання цих результатів буде закритою. Разом з тим, ми погоджуємося з думкою тих дослідників які наполягають на необхідності існування відкритого доступу до змісту методики розрахунку показників, адже саме прозорість рейтингу, тобто існування відкритого доступу громадськості до методики складання рейтингу та формул розрахунку його показників, є своєрідним запобіжником від можливих зловживань з боку моніторингової місії. До проблеми маніпулювання результатами рейтингів ми ще повернемося у межах цього напрямку наукового пошуку.

Іншою проблемою університетських рейтингів є необхідність вибору тих індикаторів та критеріїв, використання яких дозволяє найбільш повно та всебічно оцінити предмет уваги експертів. Іншими словами, проблема полягає у пошуку детермінант якості вищої освіти або визначенні тих з елементів її системи, вплив на які з боку суб'єкта управлінських відносин, може забезпечити прогнозовану за напрямом та передбачену за обсягом зміну характеристик об'єкту управлінської уваги. Тут ми знов повинні акцентувати увагу на значущості рівня професійної підготов авторів методики оцінювання та експертів які залучаються до його проведення. Разом з тим, слід визнати, що а ні наявність професійно складеної методики, а ні високий рівень

професійної підготовки експертів, у кінцевому випадку не здатні забезпечити досконалість процесу оцінювання, а відповідно і достовірність його результатів. Саме тому, будь-які університетські рейтинги слід розглядати з прийняттям до уваги, з одного боку, їх недосконалості, а з іншого – їх функціональної спрямованості.

Розглядаючи можливість використання результатів оцінювання професійної діяльності університетів для корегування (вдосконалення) змісту та практики реалізації державної політики у сфері вищої освіти, слід розуміти той факт, що подані у вигляді числових значень результати вимірювання не мають певних стандартів щодо їх інтерпретації, тобто кожен суб'єкт управління, який аналізує відповідні рейтинги, може здійснювати їх розгляд через призму власних (суб'єктивних) уявлень про значущість (впливовість) того чи іншого показника. На думку М. Девіда, числа, самі по собі, не можуть ні про що свідчити та лише за умови їх інтерпретації вони наповнюються певного змісту [12, с. 187].

Отже, рейтинг якості вищої освіти набуває свого змісту лише в контексті інтерпретації його значень. Саме можливість інтерпретації суб'єктом управлінських відносин тих чи інших числових показників рейтингу створює підґрунтя для викривлення (маніпулювання) його підсумкових результатів, адже одна і та сама інформація може бути подана під принципово різними за своїм змістом точками зору. Слід звернути увагу, що суб'єктами викривлення змісту інформації (маніпулювання), свідомо чи несвідомо, може бути будь-яка інституція або особистість які інтерпретують результати рейтингу. Такими суб'єктами можуть бути представники громадськості, органів публічної влади, ВНЗ, моніторингових місій тощо.

Висновки. Використання суб'єктами державного управління якістю вищої освіти університетських рейтингів у якості інформаційно-аналітичного підґрунтя для прийняття управлінських рішень не завжди є виправданим кроком, адже будь-який рейтинг, не залежно від рівня досконалості змісту та практики використання методики його проведення має свої вади. Серед таких вад слід визначити:

– недосконалість методики та практики оцінювання об'єктів моніторингу (невирішеним залишається питання щодо індикативів якості вищої освіти та частки кожного з них у межах підсумкової експертної оцінки. Кожна з методик має свої недоліки та переваги);

– рівень підготовки та неупередженість експертів які залучаються для проведення оцінювання (не завжди суб'єкт оцінювання здатен об'єктивно оцінити рівень прояву тих чи інших характеристик якості вищої освіти. Наприклад, досить часто у якості експерта щодо оцінювання конкретного ВНЗ запрошуються ті з представників міжнародного наукового співтовариства, які мають досвід співпраці з відповідним ВНЗ. Досить часто, адміністрація університету сама пропанує моніторинговій місії кандидатури експертів, що у кінцевому випадку порушує принцип неупередженості);

– можливість вільної інтерпретації результатів оцінювання (кожен з суб'єктів управління, відповідно до власних уявлень про значущість тих чи інших характеристик об'єкту оцінювання, може самостійно визначати напрями та пріоритетність використання механізмів державного управління);

– наявність часового лагу між фактом констатації моніторинговою місією рівня розвитку тієї чи іншої характеристики якості вищої освіти для конкретного університету та реальним часом досягнення ВНЗ відповідного рівня (під час використання суб'єктом державного управління результатів експертної оцінки слід приймати до уваги той факт що управлінське рішення, опрацьовано відповідно до наявної інформації не завжди буде відповідати реальному (поточному) стану розвитку об'єкту управління.

Наведений вище перелік не є вичерпним та може бути доповнений, наприклад за рахунок таких факторів: необ'єктивність віддзеркалення індикаторами рейтингу реального рівня розвитку об'єкта оцінювання (викривлення (накачування) показників у межах феномену закону Гудхарта); ігнорування міжнародними рейтингами традицій національних систем вищої освіти (ігнорування культурно-історичних та ментально-символічних аспектів) тощо.

Серед перспективних напрямів в організації наукових пошуків слід звернути увагу, перш за все ті, зміст яких пов'язано з визначенням переліку та змісту основних критеріїв оцінювання якості вищої освіти. Крім того, досить цікавим напрямом в організації подальших наукових пошуків щодо порушеної вище проблематики, може стати аналіз рівня позиціонування вітчизняних ВНЗ в міжнародних університетських рейтингах, а також з'ясування місця та ролі органів державного управління в системі забезпечення якості вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Н.Н. Рейтинги бизнеса: методология строительного комплекса России [Электронный ресурс] / Н.Н. Алексеенко, А.М. Карминский, Т.С. Лановик // Рейтинговое агентство строительного комплекса РАСК. – Режим доступа: https://rask.ru/o-reytinge/doc/Доклад_Екатеринбург_ЛТС.pdf.

2. Балацкий Е.В. Глобальные рейтинги университетов: проблема манипулирования / Е.В. Балацкий, Н.А. Екимова // Журнал Новой экономической ассоциации – 2012. – № 1 (13). – С. 126–146.

3. Впровадження європейських стандартів оцінювання якості вищої освіти [Електронний ресурс] / Новини та повідомлення: 21 грудня 2016 р. // Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. – Режим доступу: <http://naqa.gov.ua/vprovadzhennia-ievropeiskykh-standartiv-otsiniuvannia-iaakosti-vyshchoi-osvity-ta-osvitnoi-diialnosti-priorityet-naziavo/>.

4. Гриневич Л.М. Пріоритетні напрямки змін у вищійосвіті на 2018-2019 рр. [електронний ресурс] / Засідання Колегії МОН // Міністр освіти і науки України. – Режим доступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/infographik/MON_priority_new.pdf.

5. Курбатов С. В. Рейтинги як інструмент розвитку лідерського потенціалу університетів : навчальний посібник / С. В. Курбатов ; за заг. ред. С. А. Калашнікової. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. – 40 с.

6. Мороз С.А. Вдосконалення механізмів державного управління якістю вищої освіти на рівні функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності / С.А. Мороз // Аспекти публічного управління – 2017. – №10–11. – С. 13–21.

7. Мороз С.А. Зміст дефініції «якість вищої освіти» в контексті наукових поглядів представників східноєвропейських наукових шкіл / С.А. Мороз, В.М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2017. – № 2. – С. 58–71.

8. Мороз С.А. Рейтинг науково-педагогічних працівників, як складова системи державного управління якістю вищої освіти / С.А. Мороз, С.М. Домбровська, В.М. Мороз // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління») – 2017. – Вип. 2 (7). – С. 294–309.

8. Студент став більш зрілим і прискіпливим до якості освіти, а суспільство – вимогливішим до освітян [Електронний ресурс] / Події: 11.06.2015 // Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/student-stav-bilsh-zrilim-i-priskiplivim-do-yakosti-osviti-a-suspilstvo-vimoglivishim-do-osvityan>.

10. Якісна вища освіта: роль партнерств / (Зінченко А., Саприкіна М., Янковська О., Вінніков О.). – К.: Центр «Розвиток КСВ», 2013. – 20 с.

11. Campbell D.T. Assessing the Impact of Planned Social Change / Donald T. Campbell. – Hanover.: Public Affairs Center of Dartmouth College, 1976. – 70 p.

12. David M. Fabricated World Class: Global University League Tables, Status Differentiation and Myth of Global Competition / David Matthew // British Journal of Sociology of Education. – 2016. – Vol. 37. – № 1. – P. 169–189.

13. Hazelcorn E. Ranking and the Reshaping of Higher Education: The Battle for World-Class Excellence. Palgrave Macmillan, 2011. – 272 p.

14. Moroz S. Public administration of the quality of higher education in the context of the norms of international quality standards: principle of orientation towards the customer / S. Moroz // Juvenis scientia – 2017. – № 10. – P. 13–16.

References

1. Alekseenko, N.N., Karminskij, A.M. and Lanovik, T.S. "Rejtingi biznesa: metodologija stroitel'nogo kompleksa Rossii [Business Ratings: A Methodology of the Russian Construction Complex]". *Rejtingovoe agentstvo stroitel'nogo kompleksa RASK*. Available to: https://rask.ru/o-reytinge/doc/Doklad_Ekaterinburg_LTS.pdf. Accessed: 05 May 2018.

2. Balackij, E.V. "Global'nye rejtingi universitetov: problema manipulirovanija [Global university rankings: the problem of manipulation]". *Zhurnal Novoj ekonomicheskoy asociacii* 1 (13) (2012): 126–146. Print.

3. Vprovadzhennia evropejs'kykh standartiv otsiniuvannia iakosti vyschoi osvity [Implementation of European Standards for the Assessment of Higher Education]. Available to: <http://naqa.gov.ua/vprovadzhennia-ievropejskykh-standartiv-otsiniuvannia-iakosti-vyshchoi-osvity-ta-osvitnoi-diialnosti-prioritytet-naziavo/>. Ac-

cessed: 05 May 2018.

4. Hrynevych, L.M. "Priorytetni napriamky zminu vyschij osviti na 2018-2019 rr. [Priority directions of changes in higher education for 2018-2019] [elektronnyj resurs]". *Zasidannia Kolehii MON*. Available to: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/infographik/MON_prioritety_new.pdf. Accessed: 05 May 2018.

5. Kurbatov, S.V. and Kalashnikovoi, S.A. *Rejtynhy iak instrument rozvytku liderykoho potentsialu universytetiv [Ratings as an Instrument for the Development of Leadership Potential of Universities]*. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety», 2016. Print.

6. Moroz, S.A. "Vdoskonalennia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia iak istiu vyschoi osvity na rivni funktsionuvannia systemy vnutrishn'oho zabezpechennia iakosti osvitynoi diial'nosti [Improving the mechanisms of state quality management of higher education at the level of functioning of the system of internal quality assurance of educational activities]". *Aspekty publichnoho upravlinnia* 10-11 (2017): 13–21. Print.

7. Moroz, S.A. and Moroz, V.M. "Zmist definitsii «iakist' vyschoi osvity» v konteksti naukovykh pohliadiv predstavnykiv skhidno evropejs'kykh naukovykh shkil [The content of the definition of "quality of higher education" in the context of the scientific views of the representatives of East European scientific schools]". *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsial'nymi systemamy: filosofii, psykholohiia, pedahohika, sotsiologiia* 2 (2017): 58–71. Print.

8. Moroz, S.A., Dombrovs'ka, S.M. and Moroz, V.M. "Rejtynh naukovopedahohichnykh pratsivnykiv, iak skladova systemy derzhavnoho upravlinnia iakistiu vyschoi osvity [Rating of scientific and pedagogical workers as a component of the system of state quality management of higher education]". *Visnyk NUTsZU (Seriiia «Derzhavne upravlinnia»)* 2 (7) (2017): 294–309. Print.

9. Student stav bil'sh zrylym i pryskiplivym do iakosti osvity, a suspil'stvo – vymohlyvishym do osvityan [The student became more mature and meticulous to the quality of education, and society is more demanding for educators]. *Podii: 11.06.2015*. Available to: <http://dif.org.ua/article/student-stav-bilsh-zrylim-i-pryskiplivim-do-yakosti-osvity-a-suspilstvo-vimoglyvishim-do-osvityan>. Accessed: 05 May 2018.

10. Zinchenko, A., Saprykina, M., Yankovs'ka, O. and Vinnikov, O. *Yakisna vyscha osvita: rol' partnerstv [Qualitative higher education: the role of partnerships]*. Kyiv: Tsentri «RozvytokKSV, 2013. Print.

11. Campbell, D.T. *Assessing the Impact of Planned Social Change*. Hanover.: Public Affairs Center of Dartmouth College, 1976. Print.

12. David, M. "Fabricated World Class: Global University League Tables, Status Differentiation and Myth of Global Competition". *British Journal of Sociology of Education* 1 (37) (2016): 169–189. Print.

13. Hazelcorn, E. *Ranking and the Reshaping of Higher Education: The Battle for World-Class Excellence*. Palgrave Macmillan, 2011. Print.

14. Moroz, S. "Public administration of the quality of higher education in the context of the norms of international quality standards: principle of orientation towards the customer". *Juvenis scientia* 10 (2017): 13–16. Print.